

*Врона Х. В.,**аспірантка 1-го року навчання кафедри загальної теорії права та держави
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ФЕНОМЕН САКРАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ: СПРОБА ГЕНЕЗИС-ДИСКУРСУ

Анотація. У статті здійснено спробу осягнення витоків феномену сакральності держави в історичному процесі його зародження та розвитку від первісного до середньовічного суспільств. Актуальність проблеми зумовлена трансформацією сакрального у процесах державотворення: з одного боку, воно і сьогодні залишається іманентно властивим суспільному сприйняттю державності, а з іншого – змінюється, побуває у нових формах, що ускладнює як виявлення, так і оцінку цього явища у сучасних умовах. Концепт сакральності держави не є достатньо дослідженим в цілому та майже зовсім не був предметом дослідження серед вітчизняних науковців. Це потребує експлікації складових сакралізації держави, шляхом здійснення історико-правового, ретроспективного аналізу цього феномена у різних народів і цивілізацій, що матиме значення для більш ґрунтовного осягнення природи влади і держави, їх зародження, становлення та розвитку, а також їх функцій і призначення у сучасному світі. У статті використовується історична, системна, соціо-культурна, аксіологічна методологія, що уможливило розуміння процесу сакралізації влади та держави у народів первісного та стародавнього світів та формування висновків про витoki сакрального у природі держави та її інститутів, визначення місця та ролі даного феномену у процесах державотворення. У підсумку висловлюється думка, що сакральність держави зумовлена сакралізацією влади правителів та території його панування, місця і способу організації життя народу, які повністю включаються до сакрального простору, обумовленого міфо-релігійною свідомістю суспільств від первіснообщинного ладу до Доби Середньовіччя. Держава, з одного боку, продовжує зберігати свої сакральні властивості, що є її невід’ємним споконвічним атрибутом, у тому числі, шляхом звернення до релігійних та моральних цінностей, тим самим отримуючи підтримку з боку релігійних сил. З іншого – сакральне сприйняття держави та влади вступає у тісний взаємозв’язок з відчуттям національної ідентичності та колективною самосвідомістю сучасних націй. Концепт сакральності держави, питання про його зв’язки та прояви у сучасному світі потребують подальшого наукового осмислення, якісних ґрунтовних досліджень та доробок.

Ключові слова: сакральність, сакралізація, влада, держава, інститут, міф, релігія.

Вступ. З давніх часів влада та, в її уособленні, держава завжди були об’єктами фетишизації та сакралізації, що обумовлено складним процесом становлення та розвитку релігії в давніх цивілізаціях світу. Релігієзнавчі дослідження свідчать, що із сакральним особа стикається ще в первісних віруваннях [1, с. 2]. Для стародавнього суспільства сакральне становить собою уособлення могутності. Воно означає одночасно реаль-

ність, сталість, ефективність [2, с. 96]. У процесі переходу людства від міфологічного світосприйняття до релігійної свідомості, простір сакрального трансформується, пов’язується з божественним, більш поглиблюється й закріплюється. Релігія завжди надає певної тасмичності деяким явищам суспільного життя людей, зокрема поширює свої уявлення на владу та державу. Увесь соціальний устрій та суспільні порядки народів стародавнього світу були релігійно освяченими, а отже, і феномени влади та держави повністю охоплювались релігійною свідомістю та пояснювались за допомогою звернення до релігійних вірувань у їхньому нерозривному поєднанні з надприродними силами.

Інтенція сакралізації державної влади зазнала тривалого та складного шляху свого розвитку, пройденого стародавньою державністю, що характеризувався динамічністю та суперечливістю. Сакралізація влади – не одноразовий акт, це тривалий еволюційний процес [3, с. 100]. Вона відіграє значну роль у процесах державотворення, адже світова історія держави у своїй сутності включає й історію становлення та затвердження сакральності верховної влади правителя. У свою чергу, сакральність особистості володаря є важливим моментом інституціоналізації держави та деперсоналізації влади. Сакралізація також була вагомим аргументом для легітимації влади правителя, і її вдосконалення зумовлювалось ускладненням завдань, що стояли перед суб’єктами владних відносин. Якщо ж розглянути етимологію терміну «влада», то виявляється, що серед понять його семантичного поля є поняття держави, права, управління, а також волі, сили, могутності, панування. Враховуючи те, що в межах багатьох релігійних вчень про владу та державу, зокрема, це яскраво відображено в християнській та мусульманській концепціях влади, вся влада на землі походить «від Бога», що на сучасній мові означає: володар вищої політичної влади – намісник Бога на землі, – можна простежити вертикальну взаємозалежність компонентів Бог – правитель – держава – спільнота. При цьому три перших компоненти поєднувались в одній особі Володаря, який міг виступати як від імені богів, так і від імені держави [4, с. 108]. Поступово, з формуванням державності та подальшим розвитком релігійного вчення у різних народів світу, де сакральність влади здебільшого зводилась до окремої особи або групи осіб, сакральною стає вже сама держава та посада її правителя.

Питання про місце й роль сакрального в процесах державотворення і на теперішній час залишається актуальним та є одним з найскладніших і неоднозначно трактованих наукових проблем, а тому потребує подальших глибоких наукових досліджень, навіть в умовах все більшого поширення секуляризаційних тенденцій у сучасному світі, що, зокрема, не означає пов-

ної втрати релігії та церквою своїх історично сформованих функцій. Секуляризація є процесом, який розпочинається тоді, коли розмежується компетенція Церкви та держави, розпочинається становлення модерних держав і зовсім не означає втрати державою релігійних функцій чи Церквою – функцій державних [5, с. 69].

Концепт сакральності держави не є достатньо дослідженим у світовій науці та майже зовсім не досліджуваним у вітчизняній юридичній науці. Тому важливим є здійснити історико-правовий, ретроспективний аналіз витоків даного поняття, охарактеризувати його сутність, визначити місце і роль у процесі державотворення, що, у свою чергу, сприятиме більш ґрунтовному осягненню природи держави, її функцій, призначення та процесу державотворення в цілому.

Постановка завдання. Мета цієї статті – охарактеризувати витoki феномену сакральності держави у його історичному розвитку, здійснивши історико-правовий, ретроспективний аналіз процесу сакралізації влади та держави.

Огляд літератури. Міждисциплінарний характер проблеми сакральності держави зумовив необхідність багатостороннього аналізу наукових напрацювань представників різних напрямів суспільствознавства. Проблема сакральності, сакралізації, механізм її реалізації в соціумі та соціальні наслідки тією чи іншою мірою були об'єктами дослідження зарубіжних учених М. Еліаде, Р. Белла, Е. Дюркгайма, Дж. Фрезер, Н. Зедерблома, М. Малерба, М. Марселя, Е. Фьоренцо та ін. Свій вклад у дослідження та розкриття цього питання внесли українські науковці Л. Виговський, Т. Зінкевич, В. Шелюто, М. Бабій, В. Бондаренко, В. Єленський, А. Колодний, Б. Лобовик, О. Саган, В. Танчер, В. Токман, Л. Филипович та інші. Ірраціональні аспекти влади вивчали Ж. Бодрійяр, Н. Луман, С. Московичі, Т. Парсонс, Г. Добровольський та інші. Деякі деталі заявленої проблеми розкрито у роботах, присвячених взаємовідносинам держави та церкви таких авторів, як О. Верховський, Є. Салигін, В. Мартиненко, Л. Андреева, І. Петрова, С. Онищук, Д. Шушарин.

Матеріали та методи. Основою методологічного підходу у статті є системний метод наукового дослідження, за допомогою якого процес сакралізації держави розглядається як цілісний феномен, що представляє сукупність взаємозалежних і взаємодіючих між собою елементів. За допомогою діалектичного та формально-логічного методів поглиблено й уточнено понятійно-категоріальний апарат теми даної статті, зокрема: «сакральне», «влада», «сакралізація». Характеристика форм прояву сакрального у процесі історичного розвитку суспільства і держави з найдавніших часів, виявлення особливих рис у процесах сакралізації влади та держави в умовах розвитку культур різних цивілізацій світу від первісних до середньовічних часів здійснюється за допомогою історико-правового й аксіологічного методів наукового пізнання. За допомогою соціокультурного підходу та методу аналогії співвідносяться між собою історично сформоване явище сакральності верховної влади володаря, його особистості, з сакральним сприйняттям держави та території, на якій проживав народ, та на яку поширювалась влада верховного правителя.

Наукове дослідження передбачає спробу осягнення та характеристику генезису феномену сакралізації держави шляхом дослідження процесу сакралізації влади в цілому, та особистості володаря зокрема, в їх історичному розвитку, сакраль-

ного сприйняття простору та території проживання населення народами стародавнього світу.

Дослідження проводилося на основі наявної теоретичної бази, результатів попередньо проведених розвідок науковців та спеціалістів в освітлюваній сфері, спрямованих на вивчення характеру влади, особливостей її організації, способів легітимації у різних народів світу, особистості володаря, його функцій, а також якостей і здібностей, необхідних для здійснення верховної організуючої влади, з'ясування процесу сакралізації влади у народів стародавніх цивілізацій, і, зокрема, їх релігійних переконань та уявлень про святість особи правителя, його владарювання, вірувань, традицій та обрядів, відправлення культів, що супроводжували процеси опанування та здійснення влади, а також зародження, становлення і розвиток державності та перших державних інститутів. Результати цих напрацювань виступають надійним фундаментом проведення подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Найчастіше поняття «сакральне» застосовується для позначення явищ священного, чудесного, неприродного та непідвласного людині світу. Активно використовується таке визначення даного поняття: «щось таємне, заборонене, пов'язане з готовністю підкоритися; наділене моральною досконалістю». Сакральному протиставляється профанне, земне та буденне. М. Еліаде зазначає, що відмінністю сакрального є те, що свідомістю воно виділяється як щось інше, «як абсолютно окреме й цілком відмінне, не схоже ні на людське, ні на космічне». Зміст цієї відмінності пов'язаний з визнанням деякої могутності, що перевищує людські можливості і викликає чудесні події [1, с. 3]. Інколи антиподом сакрального виступає не стільки буденність, скільки марнотратство, тобто даремне витрачання часу, а також злочинні та аморальні дії. В контексті даної статті ми розглядаємо сакральне саме як прояв ірраціонального, надприродного, пов'язаного зі святістю, священним та богом благословенням.

Сакральне в первісні часи було виміром всього існування, основою для усього реального та всієї традиційної культури, джерела якого виходять з глибин магічної свідомості та міфології. У свою чергу, сакралізувати – значить щось зробити священним, шанованим, визнати особливо цінним для людини і суспільства [1, с. 3].

В нашому сьогоденні в багатьох розвинутих державах світу представники влади є найманими чиновниками, котрі покликані на службу народові та державі. Таке «несакральне» сприйняття представників влади є надбанням сучасного цивілізованого світу, проте так було не завжди.

Основою світогляду людей первіснообщинного ладу були міфологічна свідомість та міфотворчість, в рамках чого формувались архетипи сакральності. Носіями влади вважались шамани, чаклуни та вожді, які, як уявлялось, мали зв'язок з потойбічним світом, могли спілкуватись з надприродним, проводити обряди та жертвоприношення, чим впливали на явища природи та плінність життя общини. Термін «влада» у даному випадку не зовсім доречно використовувати, оскільки для первіснообщинного суспільства влада – це досить абстрактне явище. З іншого боку, була конкретна особа, котра обов'язково мала авторитет серед усіх членів її общини, в силу володіння нею певними магічними властивостями та особливими якостями, яка навіть сприймалась як магічне створіння. Такі уявлення зафіксовані етнографами в різних частинах світу, від

Африки до Латинської Америки. Вожді були оповиті багатьма заборонами та табу, які не поширювались на звичайних людей, при цьому вони володіли правами, що абсолютно збігались із заборонами і табу для всіх інших. Образ життя таких осіб був, як правило, надто складним та сповненим великою кількістю ритуалів й обов'язкових для них дій. Атмосфера штучної таємничості оточувала все життя вождів, саме через їх перебування у контакті з богами, духами, тваринами та іншими створіннями, пов'язаними з потойбічним світом та могутньою силою.

З розвитком мислення та свідомості розвиваються уявлення і про владу вождя, яка почала набувати божественних властивостей, тим самим поглиблюючи подальший процес її сакралізації. В одних суспільствах володар верховної влади визнається божеством, наприклад, як це було у стародавніх єгиптян, в інших – залишається людиною, але вважається тим, хто володіє значними можливостями, що наближали, або тісно пов'язували його з божеством, задля забезпечення благополуччя. Як приклад – стародавні євреї, у витоків формування державності яких стоїть інститут суддівства, і його необхідність, як пояснюється, викликана «блудодіяннями» синів Ізраїлевих, а вся влада належала тільки Яхве – Єдиному Цареві свого «спадкового уділу». Володарі починають носити титули царів, фараонів, імператорів. Життя цих монархів жорстко регламентовано законом не тільки в офіційній частині, а й в повсякденному житті.

В той самий час, як відзначають антропологи, влада в ряді народів викликала жах, оскільки її носій повинен був заплатити своїм життям за владарювання. Під час відомого давньоєгипетського свята хеб-сед, фараон, який владарював протягом багатьох років, повинен був пробігти певний відведений відрізок шляху, задля підтвердження легітимності його влади. В історичний час – саме тоді, коли це до нас дійшло, вочевидь, даний обряд вже мав символічний характер, але можна припустити, що у глибоку давнину володаря, який не зумів пробігти відведений відрізок шляху, позбували життя. З точки зору його підданих, цей акт не був жорстокістю, а, навпаки, виправданою необхідністю, оскільки створіння (правитель), маючи зв'язки з надприродним світом та володіючи можливістю впливати на земне та потойбічне (заупокійне) життя людей, не може бути старим, слабким або хворим. Правитель, від вождя первісного племені до короля XVI-XVII століть, повинен бути сильним та могутнім, оскільки від нього залежить добробут усієї спільноти.

З появою перших релігійних учень весь соціальний устрій релігійно освячується, відбуваються відповідні світоглядні зміни, сповнюється новим сакральним змістом влада верховних правителів. «Вся влада від Бога» – основна теза релігійної свідомості. Божественне походження або заступництво божественних сил стають необхідним атрибутом генеалогічного дерева імператорів, царів та королів. Зародження монархічної влади в Ізраїлі представляється як божественне встановлення, милість Яхве, що почув волю народу свого й дарував йому царя – спасителя народу від руки філістимлян. Обранець Божий ставав правителем, помазаним на царство через пророка Яхве.

У християнстві Бог – верховний монарх, який передає право здійснювати свою владу земному володарю. Він виконував функції посередника між Богом та його підданими, захисника віри, гаранта справедливості та порядку, демонструючи у ході церемоній та обрядів гармонію земного та святого.

У Святому Письмі та апокрифічних творах викладені основні постулати учення про інститут влади. «Вищій владі треба користися у всьому, що не перешкоджає виконанню Божих заповідей» [6]. Непокора правителю вважається гріхом тому, що монарх править не інакше, як з волі Бога, слугою якого він є. Середньовічна Європа була територією християнських держав. Християнство охоплювало всі сфери життя людини [7, с. 142]. Монархів більше не характеризували як богів, але як людей, обраних стати правителями милістю Божою.

Варто відмітити велике значення, яким сповнювався обряд коронації. У деяких випадках, правителі прибували до святих місць: храму, собору або церкви, де відбувалось певне таїнство, під час якого Дух Божий спускався на правителя, і ставав він відтоді «помазаником Божим» та наділявся особливими рисами. Коли французький король помирав, наступник престолу не вважався королем автоматично. Якщо новий король не був офіційно коронованим, навіть за умови здійснення ним свого безпосереднього правління, вважатись повноцінним королем він не міг. Одне із завдань Жани Д'арк – супроводження дофіна (спадкоємного принца) до Реймса, у те місце, де були короновані його предки. Там проводився обряд, який за легендою відходить до часів правління Хлодвіга – короля франків першого тисячоліття нашої ери, під час якого на нього опустився голуб, і зацвіли лілії, що інтерпретувалось як благословення короля від божественного начала.

В ісламі правитель може бути лише суддею та виконавцем, він є представником Бога та пророка, зобов'язаний діяти у відповідності з Кораном та принципом справедливості, проте сам божеством не признається.

У буддизмі правитель відповідає за мирський порядок та зобов'язаний забезпечити благополуччя, що гарантує мирське спасіння. В тюркських традиційних віруваннях володіння верховною владою було обумовлене отриманням правителем божественного дару (кут), яке надає перевагу особі, обраної божеством. Правитель може позбавлятися цього дару по волі божества, і, в такому випадку, він позбавляється самої влади, скидається з престолу та може піддаватись ритуальному вбивству.

В синтоїзмі священним захисником народу є Хатиман, котрий розглядається як втілення легендарного правителя Хомуда. Відповідно до синтоїзму, велич Японії полягає в особливо тісному зв'язку між правлячою династією та божествами.

В конфуціанстві керувати народом повинні тільки «благородні мужи», на чолі з верховним правителем – «Синоном Неба». «Благородний муж» («цзюнь-цзи»), що становить правлячу еліту, протиставляється простолюдину, «низькій людині» («ся жень»). Він зобов'язаний слугувати приміром чеснот, одержуючи натомість довіру народу та суспільне визнання, а його метою є здатність виконати обов'язок служіння суспільству. Саме цю роль і виконували сакральні китайські імператори, перетворившись згодом із керівників на символ та заручників ритуалу.

З подальшим розвитком суспільного ладу, розвиваються та ускладнюються відносини між членами суспільства. Вдосконалюється система правління, що зумовлювалось ускладненням завдань, які поставали перед суб'єктами владних відносин. До кінця XV століття утворюються єдині держави, завершиться процес їх об'єднання, сформується централізована королівська влада. В XVII столітті виникне те, що правознавці та історики

називають «абсолютизмом», абсолютною владою верховного монарха, який спирається на великий державний апарат. Приклад влади цього періоду – влада кардинала Рішельє та Людовіка XIV – Короля-сонце, котрого, хоча й не порівнюють прямо з Богом, проте певною мірою натякають на це. Він спирається на величезний державний апарат, його влада звеличується, а її символом виступає гігантський Версальський палац, де справляються різноманітні ритуали та відбуваються пишні ініціації. Разом з тим, без визнання та підтримки з боку церкви монарх не може правити законно. Церква освячує монархів та легітимує їхню владу, освячується сама посада володаря і держава у її кордонах.

Таким чином, в рамках основних релігій проглядається певна ієрархія: Бог, як творець світу, реалізує свою волю шляхом передачі її особливим людям – правителям, які є його обранцями, що підтверджується особливими якостями та/або походженням, через особливий ритуал – ініціацію.

Релігія почала виконувати легітимно-розлегітимлюючу функціональну роль. Саме в процесі реалізації такої функції відбувається сакралізація державних інституцій. Освячення їх церквою узаконює (легітимізує) для віруючих відповідний тип держави, політичний режим, зумовлює їх підтримку [1, с. 5]. Влада окремої особи деперсоналізується, а сакральною стає сама посада державного управителя.

Отже, правитель, як державно-міфологічний інститут, концентрує в собі всю міць держави. Таке міфологічне суспільне уявлення здавалось природним та зрозумілим у первісному суспільстві, було притаманне раннім державам, середньовічним та абсолютним монархіям-імперіям, й залишки цих первісних уявлень відображаються у свідомості людей донині.

У тісному взаємозв'язку та нерозривно із процесом сакралізації влади володаря, сакральним стає сприйняття території та всього простору розповсюдження його влади, а також місця проживання та життєдіяльності населення.

В ранніх суспільствах сформувалось сприйняття території поширення влади їх верховного правителя та проживання народу деякою захищеною богами зоною, яку потрібно не лише боронити від ворогів, але і непохитно розширювати. Свідченням такого уявлення є міфо-релігійні доктрини давніх євреїв про їх «обраність» Богом чи давніх китайців про центр Піднебесної в Китаї тощо. Завершує цей ряд Римська імперія з її Вічним Містом й освяченим імператором [4, с. 107].

Міфологічні та релігійні уявлення давніх єгиптян, іудеїв та жителів Міжріччя зводяться до сприйняття їхнього царства в сенсі влади та володіння, воно означало царське правління Бога. Правитель ніби освячував підвладний йому простір, перетворюючи останнє в царство, заволакуючи в це царство своїх віропідданих.

І. Вейнберг зазначає, що царство одночасно належить і до світу богів, і до світу людей, що вказує на амбівалентність даного феномену. Він пише, що поняття «царство» означає об'єкт, охоплений царственістю, і уявляє собою обмежений, уособлений, упорядкований та якісно визначений простір – місто, або країну, котра, у результаті «обхвату» його царственістю (тобто владою правителя), перетворюється на «царство», що сприймається як сповнене вираженою сакральністю територіально-політичне утворення.

«Піднебесна» позначала китайський світ, який включав у себе весь відомий географічний простір, і, згідно з конфуціан-

ською концепцією, це ідеальний моральний і політичний порядок, який не передбачав територіальних кордонів – весь світ був зобов'язаний керуватися мудрецем, відповідно до принципів ритуалів і чесноти. Цей мудрець стоїть за китайським імператором (Син Неба), який призначався Небом і, відповідно, мав Мандат Неба, що робив його владу легітимною. «... концепція «мандата Неба»... охоплювала всю Піднебесну, керовану Небом за допомогою Сина Неба» [8, с. 14].

У стародавніх греків усе, що пов'язано з суспільною сферою їхнього життя, більшою чи меншою мірою носило сакральний характер. Сам поліс, способи організації суспільного життя та процедури відправлення державних обов'язків були сакралізовані. Звісно, були й «центри тяжіння» сакралізації – акрополь, агора, святилища, які мали більшу сакральність, ніж інші частини полісу. У полісі створювалася особлива система ідеалів: вільні громадяни вірили, що благополуччя кожного з них залежить насамперед від їх рідного поліса, поза яким існувати неможливо [9, с. 300]. Вигнання більше не захищали його боги, він залишав святе місце, свій поліс, який оберегав його, виявлявся покинутим і ризикував загинути. В таких умовах сакралізація набувала деперсоналізованого та загального характеру.

Одним із яскравих прикладів освячення землі (території) є святість землі руської. Таке відношення до своєї землі давніми слов'янами можна простежити у видатних творах – «Слові про закон і благодать» Іларіона і в «Слові про Ігорів похід», у яких руська земля просякнута святістю, вона ідентифікується з тим чи іншим князем, отже розглядається як спосіб представлення державності та як християнська держава, що має сакральний характер. У вищезгаданих творах висуваються наступні ідеї: «Руською землею одвічно опікувався Бог, а тому здійснення пророцтв про сходження на неї Благодаті свідчить про те, що руська земля є святою; покликання русичів як «нового народу» полягає у приєднанні усіх народів до Благодаті; руська державність має сакральний характер, оскільки її велич і міць по навіщенню Всевишнього утвердив рівноапостольний князь Володимир, поєднуючи благовір'я і владу; Київ – головне місто святої Русі, як репрезентанта «небесного Єрусалима» [10, с. 204].

Отже, таким чином, територія, на яку розповсюджується влада верховного володаря, та місце проживання людей повністю входять у сакральний простір, обумовлений релігійною свідомістю суспільств первісного ладу та середніх віків.

Висновок. В даній статті здійснюється спроба осягнення та проведення характеристики генезису сакральності держави та її інститутів. Виявлено, що під впливом міфологічного та релігійного аспектів світосприйняття сформувався особливий тип суспільної свідомості, що пов'язує правителя і державу як єдине ціле, освячене або дароване божественними силами. Верховні правителі, як державно-міфологічний інститут, концентрують в собі міць, силу та стабільність усієї держави. Проте, сакральні властивості держави зумовлені не лише сакралізацією влади, але й сакральним сприйняттям всього простору та території, освячених царственістю верховного правителя. Можна констатувати, що поширення сакралізованої влади володаря на його володіння, сакралізація місця проживання та способу організації суспільного життя населення й процедур відправлення державних обов'язків є коренями сакральності сучасної держави.

Ми вважаємо, що, в умовах секулярного сьогодення, держава продовжує зберігати свій ореол сакральності, що є її споконвічним атрибутом, за допомогою чого здійснюється і легітимація верховної влади та, у свою чергу, виправдовується її необхідність, адже визнання легітимності, в певному сенсі, є актом віри у сакрум, індивід визнаючи легітимне – визнає священне, владі ж приписуються можливості реалізувати те, що в повній мірі реалізації не підлягає. Окремо варто зазначити, що, притаманне нам і сьогодні, сакральне сприйняття держави та влади вступає у тісний взаємозв'язок з відчуттям національної ідентичності та колективною самосвідомістю сучасних націй. Отже, концепт сакральності держави, питання про його зв'язки та прояви у сучасному світі потребують подальшого наукового осмислення, якісних ґрунтовних досліджень та доробок.

Література:

- Вигovskyкий Л. А. Сакралізація як історичний засіб розширення сфери функціонування релігійного комплексу. *Науково-теоретичний часопис Інституту філософії імені Г. С. Сковороди. Філософські обрії. Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка*. Полтава, 2004. № 13. С. 245.
- Шелюто В. Проблема сакрального як світоглядна проблема. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2010. № 4. С. 94–101.
- Белозьорова Р. О. Сакральність як атрибут сучасної влади. *Topical issues of the development of modern science* : зб. тез доп. учасн. XII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Софія, 29-31 лип. 2020 р. Софія, 2020. С. 97-104.
- Туренко О. С. Державний суверенітет: соціально-філософська верифікація страхом. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2009. № 1'2009. С. 105-110.
- Петрова І. М. Секуляризаційні процеси в сучасній Україні. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Волинський національний університет ім. Лесі Українки*; ред.кол. : А. Арцишевський (та ін.), 2011. № 24. С. 143-148.
- Василій Великий. Симфонія. URL: https://azbyka.ru/otechnik/Vasilij_Velikij/simfoniya-po-tvorenijasvjatitelja-vasilija-velikogo/31 (дата звернення: 14.01.2023).
- Добровольський Г. С., Карліна О. М. Витоки сакрального характеру монархічної влади в Середньовіччі : *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень* : матеріали XIV Міжнар. наук.-практ. конф. аспір. і студ., м. Луцьк, 12–13 травн. 2020 р. Луцьк, 2020. С. 142-144.
- Кіктенко В. О. «Піднебесна» Чжао Тін'яна: філософський погляд на світовий порядок. *Китаєзнавчі дослідження*. 2019. № 1. С. 11-19.
- Синько Є. В. Античний поліс як історична форма державного територіального устрою. *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування* : матеріали наук. семінару (Дніпро, 9 грудня, 2016 р.). Дніпро, 2017. С. 298-301.
- Зінкевич Т. С. Уявлення Митрополита Іларіона про сакральність руської державності. *Релігія та Соціум*. 2016. № 1–2 (21–22). С. 204–213.
- Токман В. В. Феномен священного і проблема розуміння сутності релігії. *Українське релігієзнавство*. 2000. № 14. С. 35-43.
- Дюркгейм Е. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії. Київ: Юніверс, 2002. 423 с.
- Ларіонова В. Історія національних (етнічних) релігій : навч. посіб. Івано-Франківськ : Вид-во І.Я. Третьяк, 2010. 388 с.

Vrona K. The phenomenon of the sacredness of the state: an attempt at the genesis-discourse

Summary. The article attempts to understand the origins of the phenomenon of the sacredness of the state in the historical process of its origin and development from primitive to medieval societies. The relevance of the problem is determined by the transformation of the sacred in the processes of state formation: on the one hand, it remains immanently characteristic of the public perception of statehood, on the one hand, and on the other hand, it changes, lives in new forms, which complicates both the detection and assessment of this phenomenon in modern conditions. The concept of the sacredness of the state is not sufficiently researched in general and was almost not the subject of research among domestic scientists. This requires an explanation of the components of the sacralization of the state, through the implementation of a historical-legal, retrospective analysis of this phenomenon in various nations and civilizations, which will be important for a more thorough understanding of the nature of power and the state, their origin, formation and development, as well as their functions and purpose in the modern world. The article uses historical, systemic, socio-cultural, axiological methodology, which makes it possible to understand the process of sacralization of power and the state among the peoples of the primitive and ancient worlds and formulate conclusions about the origins of the sacred in the nature of the state and its institutions, determine the place and role of this phenomenon in the processes of state formation. In conclusion, the opinion is expressed that the sacredness of the state is due to the sacralization of the power of the rulers and the territory of their rule, the place and the way of organizing the life of the people, which are fully included in the sacred space determined by the mytho-religious consciousness of societies from the primitive communal system to the Middle Ages. The state, on the one hand, continues to preserve its sacred properties, which are its inalienable original attribute, including by appealing to religious and moral values, thereby receiving support from religious forces. On the other hand, the sacred perception of the state and power enters into a close relationship with the sense of national identity and the collective self-consciousness of modern nations. The concept of the sacredness of the state, questions about its connections and manifestations in the modern world require further scientific understanding, qualitative thorough research and improvements.

Key words: sacredness, sacralization, power, state, institution, myth, religion.